

Exploring the Influence of Cultural Diversity on Teaching and Learning Process: A Phenomenological Study

**Fateme Rajabpour Savari^{1*}, Hosein Molaei Ali Abad², Shahram Mehravar Giglo³,
Hatam Faraji Deh Sorkhi⁴**

1. *Ph.D Student of Curriculum Planning, Khwarazmi University, Elementary Teacher of District, Tehran, Iran*

2. *Ph.D Student of Higher Education Development Planning, Mazandaran University, Farhangian University, Tehran, Iran*

3. *Ph.D in Higher Education Management, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran*

4. *Assistant Professor, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran*

(Received: April 6, 2022; Accepted: February 12, 2023)

Abstract

The aim of this study was to represent the lived experiences of teachers of the impact of multiculturalism on the educational process in the second secondary schools of humanities in Qazvin. The present study is applied in terms of purpose, with a qualitative and phenomenological approach. The target group of the present study was high school teachers in humanities in Qazvin. Using targeted and snowball sampling methods, 16 humanities teachers in Qazvin were selected as the sample. Semi-structured interviews were used to collect data and data analysis was performed using a seven-step content analysis. After analyzing the interviews, 13 sub-topics include: teaching method, how to deal with students, learning, type of lesson, classroom management, ethnic diversity, immigration and urbanization, strengthening cultural diversity, avoiding cultural prejudices, empowering and educating teachers, Attention to experiences and managerial ability, attention to documenting and tolerating dissenting opinions, skills in how teachers deal with were identified and extracted, and finally in five main themes, including: the effects of multiculturalism on the teaching process; Teachers' perceptions of cultural diversity; Opportunities; Solution (removing obstacles and strengthening opportunities); Challenges and problems (removal of obstacles) were declassified.

Keywords: Education process, Multiculturalism, Phenomenology, Teachers.

بررسی تأثیر پدیده تنوع فرهنگی بر فرایند آموزش: یک مطالعه پدیدارشناسانه

فاطمه رجبپور سواری^{۱*}، حسین مولائی علی آباد^۲، شهرام مهرآور گیگلو^۳، حاتم فرجی دهسرخ^۴

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه خوارزمی، آموزگار ابتدائی منطقه ۱۸، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه مازندران، کارشناس مسئول دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

۳. دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۴. استادیار، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳)

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر پدیده تنوع فرهنگی بر فرایند آموزش در مدارس دوم متوسطه علوم انسانی قزوین پرداخته است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و با رویکرد کیفی و از نوع پدیدارشناسی انجام شده است. گروه هدف پژوهش حاضر، معلمان مقطع متوسطه علوم انسانی شهر قزوین بود. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی ۱۶ نفر از معلمان علوم انسانی شهر قزوین به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها نیز از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد و تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون هفت‌مرحله‌ای کلازی انجام شد. پس از تحلیل مصاحبه‌ها ۱۳ مضمون فرعی شامل روش تدریس، نحوه برخورد با دانش‌آموزان، یادگیری، نوع درس، مدیریت کلاس، تنوع قومیتی، مهاجرت‌پذیری و شهرنشینی، تقویت تنوع فرهنگی، دوری از تعصبات فرهنگی، توانمندسازی و آموزش معلمان، توجه به تجربیات و توان مدیریتی، توجه به مستندگویی و تحمل عقاید مخالف، مهارت در نحوه برخورد معلمان شناسایی و استخراج شد و در نهایت، در پنج مضمون اصلی شامل تأثیرات چندفرهنگی بر فرایند آموزش، ادراک معلمان از تنوع فرهنگی، فرصت‌ها، راهکار (رفع موانع و تقویت فرصت‌ها)، چالش‌ها و مشکلات (رفع موانع) دسته‌بندی شدند.

واژگان کلیدی: پدیدارشناسی، تنوع فرهنگی، فرایند آموزش، معلمان.

مقدمه

ارتباط فرهنگ و برنامه درسی موضوعی است که در چند دهه اخیر به فصل مشترک بسیاری از متخصصان حوزه برنامه درسی تبدیل شده است. بی تردید تنوع و تکثر فرهنگی، نژادی، قومی، دینی و زبانی یکی از بارزترین ابعاد مشخصه‌های غالب جوامع بشری امروزی است که به موازات فرصت‌ها و ظرفیت‌هایی که طبعاً برای همه جامعه ایجاد می‌کند، می‌تواند در صورت بی‌توجهی و مغفول ماندن بستر ساز بسیاری از مشکلات و چالش‌های اجتماعی شود. حضور و زندگی قومیت‌های مختلفی چون فارس‌ها، ترک‌ها، کردها، بلوچ‌ها، ترکمن‌ها، عرب‌ها و لرها در کنار یکدیگر و نیز تکلم به زبان‌های فارسی، ترکی، کردی، لری، ترکمنی، عربی، بلوچی، طالش‌ی، تاتی، لکی، ارمنی و وجود لهجه‌های مختلف در برخی زبان‌ها، خود نمود دیگری از وجود تنوع قومیت‌ها و فرهنگ‌ها در ایران کنونی است.

مفهوم فرهنگ ابهامات خاص خود را دارد و در میان دستاوردهای فکری و هنری بسیار متغیر و متحول است. از این رو، در جوامع مختلف به گونه‌های متفاوتی تفسیر می‌شود. علی‌رغم این تفاوت‌ها جوامع مختلف به گونه‌های متفاوتی تفسیر می‌شود. علی‌رغم تمام این تفاوت‌ها اشتراکاتی نیز وجود دارد که در حالت کلی مفهوم فرهنگ به دو صورت وسیع و مضیق تفسیر می‌شود؛ معنای مضیق بر تولیدات هنری، فرهنگی ملموس و ناملموس اطلاق شده و در معنای وسیع فرایند ایجاد دستاوردهای علمی، هنری و حقوق فرهنگی از جمله آزادی بیان فرهنگی نیز در این دامنه جای می‌گیرند (دوندرس^۱، ۲۰۱۰). پرخ، فرهنگ را به عنوان سیستم معنا و اهمیت ایجاد شده در فرایند تاریخی تعریف می‌کند، سیستمی از اعتقاد و عمل که گروهی از انسان‌ها را قادر می‌کند تا زندگی فردی و همچنین، جمعی خود را درک، تنظیم و ساختار دهند. کلاید کلاکھولن اظهار می‌دارد که فرهنگ «طرحی برای زندگی» است و الگوهای رفتاری افراد را به عنوان اعضای یک جامعه معین تعیین می‌کند (آویک و فازی^۲، ۲۰۱۸).

پدیده چندفرهنگی در نتیجه، مهاجرت به وجود آمده است. با این حال، در سال‌های اخیر،

1. Donders
2. Avci & Faiz

پیامدهایی که جهانی شدن به دنبال خود به همراه داشت، تکامل یافته و چندفرهنگی گرایی به عنوان پدیده‌ای حیاتی برای کشورهای در حال توسعه معرفی شده است. از این نظر، چندفرهنگ گرایی نه تنها یک مفهوم جامعه‌شناختی است، بلکه مفهومی مهم برای چندین رشته از جمله اقتصاد، روان‌شناسی و غیره است (تئو^۱، ۲۰۲۱). چندفرهنگی در شکل‌گیری حس تربیتی جوامع نیز مؤثر است. در نظام‌های آموزشی با دیدگاه چندفرهنگی، اهمیت دادن به تفاوت‌های فردی، رفتار یکسان با هر فردی و در نظر گرفتن محیط اجتماعی و فرهنگی که افراد در آن زندگی خود را در آن می‌گذرانند، اصل کلیدی است (الیاس، منصور و اسوید^۲، ۲۰۲۱).

کلمه «چندفرهنگی» امروزه به عنوان یک حوزه اصلی سیاست آموزشی و برنامه‌های درسی در مدرسه شناخته می‌شود (کالانتزیس و کوپ^۳، ۲۰۲۰). سیاست چندفرهنگی در آموزش، جامعه بهتری را بر اساس درک این موضوع که برخی گروه‌های اجتماعی محروم هستند، تجویز می‌کند (سیاریف^۴، ۲۰۲۱). چندفرهنگ گرایی یا سیاست چندفرهنگی، مفهومی است نسبتاً جدید که حضور چند فرهنگ متفاوت را در کنار هم تداعی می‌کند و جوامع چندفرهنگی، جوامعی هستند که چند فرهنگ مختلف بنا به دلایلی به‌طور همزمان در کنار یکدیگر امکان زیست پیدا کرده‌اند. رویکرد چندفرهنگی در صدد ایجاد تعامل، تفاهم و تبادل بین فرهنگی است، به طوری که فرهنگ‌های مختلف با کمترین تنش و به‌صورت مسالمت‌آمیز امکان همزیستی پیدا کنند (صادقی، ۱۳۹۰). چندفرهنگی فرایندی است برای توسعه همه ظرفیت‌های انسانی که به کثرت و ناهمگونی به عنوان پیامد تنوع فرهنگی، قومی و مذهبی احترام می‌گذارد و شکل‌گیری گفتمان چندفرهنگی برای ارتقای هماهنگی، عدالت اجتماعی و ایجاد محیطی یکپارچه در جامعه بسیار مهم است (بودیرهایو و سعود^۵، ۲۰۲۱). چندفرهنگی به عنوان فرایند شناخت، درک و قدردانی از فرهنگ‌های غیر از فرهنگ خود تعریف شده است (مسعود^۶، ۲۰۲۱).

-
1. Teo
 2. Elias, Mansouri & Sweid
 3. Kalantzis & Cope
 4. Syarif
 5. Budirahayu & Saud
 6. Mas'ud

آموزش و پرورش چندفرهنگی مفهومی انسان‌گرایانه است که بر ارزش هویت متنوع، حقوق، عدالت اجتماعی و بر امکان اینکه هر فرد شیوه زندگی متفاوت انتخاب کند، پایه‌ریزی می‌شود (مصطفی‌زاده، کشتی‌آرای و قلی‌زاده، ۱۳۹۸). چندفرهنگی ابزاری آموزشی برای دانش‌آموزان است تا از تاریخ، فرهنگ و سبک زندگی افراد گوناگون آگاه شوند که ممکن است به ادغام جامعه کمک کند (میتو، ۲۰۲۰). همچنین، وجود فرهنگ و تفاوت‌های فرهنگی میان دانش‌آموزان ادراک‌ها و برداشت‌های ویژه‌ای را در آن‌ها ایجاد می‌کند و این برداشت‌ها به نوبه خود، موجب پیدایش تفاوت‌های رفتار، الگوهای متفاوت تفکر و سبک‌های تدریس و یادگیری مختلف در افراد می‌شود، زیرا هر دانش‌آموزی به شیوه متفاوتی یاد می‌گیرد (صادقی، ۱۳۹۰). با افزایش تنوع فرهنگی در مدارس، معلمان باید نقش فرهنگ را در کلاس درس درک کنند و شیوه‌های آموزشی را به کار گیرند که دانش‌آموزان با پیشینه‌های فرهنگی متنوع را در خود جای دهد (آراگونا-یانگ و سایر، ۲۰۱۸).

آموزش چندفرهنگی، در تعریف امروزی خود به همه خط‌مشی‌ها و رویدادهایی اطلاق می‌شود که مدارس باید به کار گیرند تا نتایج آموزشی را برای همه دانش‌آموزان دارای ملیت، زبان، طبقه و مذهب‌های مختلف بهبود بخشند. همچنین، آموزش چندفرهنگی مفهومی است که در آن، تمام دانش‌آموزان صرف نظر از گروهی که به آن تعلق دارند، باید از برابری فرصت آموزشی در مدرسه برخوردار شوند (مصطفی‌زاده، کشتی‌آرای و قلی‌زاده، ۱۳۹۸). بانکس^۳ (۲۰۰۹) نیز آموزش چندفرهنگی را فرایندی می‌داند که قصد دارد ساختار آموزشی را تغییر دهد تا دانش‌آموزان دختر و پسر، دانش‌آموز استثنایی و دانش‌آموزانی که اعضای گروه‌های مختلف نژادی، قومی، زبانی و فرهنگی هستند، شانس برابری برای موفقیت آکادمیکی در مدارس داشته باشند. از نظر کمیسیون آموزش چندفرهنگی آموزش چندفرهنگی، مفهومی انسانی است مبتنی بر نقاط قوت، تنوع، حقوق بشر و عدالت اجتماعی. این نوع آموزش، جامعه متکثر فرهنگی را به عنوان نیروی مثبت تلقی کرده و تفاوت‌ها را به عنوان فرصتی برای درک بهتر جامعه جهانی مطرح می‌کند (آثیمولام و ورماک،

-
1. Meeto
 2. Aragona-Young & Sawyer
 3. Banks
 4. Athimoolam & Vermaak

۲۰۲۱). از طرف دیگر، با توجه به اهمیت روش اجرا در موفقیت و عدم موفقیت برنامه‌های درسی، متناسب با مؤلفه‌های آموزشی مبتنی بر فرهنگ تأثیرگذار است. از سوی صاحب‌نظران، تعاریف متعددی از فرایند آموزش ارائه شده که به مواردی از آن‌ها اشاره می‌شود: «آموزش عبارت است از کلیه مساعی و کوشش‌هایی که در جهت ارتقای سطح دانش و آگاهی، مهارت‌های فنی، حرفه‌ای و شغلی و همچنین ایجاد رفتار مطلوب در کارکنان یک سازمان به عمل می‌آید و آنان را آماده انجام وظایف و پذیرش مسئولیت‌های شغلی خود می‌کند» (ابطحی، ۱۳۸۳). فردانش (۱۳۹۸) فرایند آموزش را مجموعه تصمیم‌های و اقداماتی می‌داند که یکی پس از دیگری اتخاذ می‌شود و هدف آن دستیابی بیشتر فراگیر به هدف‌های آموزشی است.

حمیدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان «آموزش چندفرهنگی: تحلیل نظام‌مند ادراک معلمان» با روش مصاحبه انجام دادند که یافته‌ها نشان می‌دهد علی‌رغم علاقه معلمان به آموزش چندفرهنگی، شناخت و دانش آن‌ها از آموزش چندفرهنگی محدود است و چالش‌های زیادی را برای این آموزش مطرح می‌کنند. علی‌پور و علی‌پور (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان آموزش چندفرهنگی و قومیت در برنامه درسی، به بررسی جایگاه آموزش چندفرهنگی و قومیت در برنامه‌ریزی درسی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد آموزش چندفرهنگی و مقوله قومیت از مهم‌ترین عناصر در جهت حفظ ثبات فکری و اعتماد به نفس در عصر جهانی شدن بوده و هر زمان که زمینه‌های آموزش فرهنگی مناسب نبوده است، ارتباط مؤثر و کارآمدی بین افراد به وجود نیامده و این امر موجب اختلال در آموزش و یادگیری شده است. وفائی و سبحانی‌نژاد (۱۳۹۴) پژوهشی با هدف بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های چندفرهنگی در کتاب‌های درسی دوره متوسطه به شیوه تحلیل محتوا انجام داده‌اند. عمده‌ترین یافته‌های پژوهش عبارت‌اند از کتاب درسی تاریخ بیشترین میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی و مطالعات اجتماعی کمترین میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی داشته‌اند. عسگریان (۱۳۸۵) به کارگیری فرهنگ‌های قومی در آموزش رسمی و اشاعه آن از طریق برنامه درسی را زمینه‌ساز پیوند اقوام و نژادهای جامعه و عامل

وحدت‌بخش فرهنگی و وحدت ملی قلمداد می‌کند. یون^۱ (۲۰۱۰) نیز در زمینه آموزش چندفرهنگی در پژوهشی با عنوان «چالش‌ها برای معلمان دوره متوسطه با مفاهیم آموزش چندفرهنگی»، به تشخیص حساسیت بین فرهنگی معلمان در ۹ مدرسه متوسطه در هنگ‌کنگ پرداخته و نشان داد اکثر قریب به اتفاق معلمان در این نمونه جهان را از منظر نژادپرستانه می‌نگرند و درباره ارزیابی تفاوت‌های بین فرهنگی نظر منفی داشته و عمدتاً تأکید بر شباهت‌های تاریخی- فرهنگی داشته و تفاوت‌های فرهنگی سطحی را به رسمیت می‌شناسند. رابرتز، ساندرز و واس^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی مشخص کرد با وجود پدیده جهانی شدن و ضرورت مراقبت‌های پزشکی متخصصان بالینی از بیماران دارای قومیت‌ها و نژادهای مختلف و همچنین، نتایج هشداردهنده پژوهش‌ها در این خصوص، کم‌توجهی در این زمینه وجود دارد. برادفورد^۳ (۲۰۰۶) در مقاله‌ای که توسط دفتر آمارهای ملی انگلستان منتشر شده با عنوان چه کسانی در گروه‌های قومی ترکیب هستند به این موضوع اشاره می‌کند که در پنجاه سال گذشته در انگلستان، افرادی از قومیت‌ها و فرهنگ‌های متنوع متولد شده‌اند و حدود ۷۹ درصد مردم متولد شده در انگلستان، هویت و قومیت ترکیبی دارند. بنابراین، ضرورت توجه به برنامه درسی چندفرهنگی به نحوه بازاری در این کشور، مشخص است. سونیتا شارما^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان «آموزش چندفرهنگی، معلم، برداشت‌ها و آماده‌سازی»، به بررسی و توضیح برداشت معلمان ۱۲ مدرسه در خصوص آموزش چندفرهنگی و آماده‌سازی حرفه‌ای برای تدریس به دانش‌آموزان در شمال غرب منطقه فلوریدا که از لحاظ فرهنگی متنوع می‌باشند، می‌پردازد. روش این مطالعه توصیفی بوده و یا ترکیب روش‌های کمی و کیفی صورت گرفته است. برای به دست آوردن نتایج از ۱۵ مورد مصاحبه استفاده شده و از ۱۵۰ نمونه تصادفی نیز طیف‌هایی تهیه شده و ضرایب همبستگی و تحلیل واریانس نتایج کلی ناشی از ارتباط بسیار پایین تدارک معلمان از این نوع آموزش را بیان کرده و نیاز به آماده‌سازی مؤثر در آموزش و پرورش چندفرهنگی برای معلمان را که به دانش‌آموزان با فرهنگ‌های متنوع آموزش می‌دهند، نشان می‌دهد. اسمیت^۵ (۲۰۱۹)

1. Yuen
2. Roberts, Sanders & Wass
3. Bradford
4. Sunita Sharma
5. Smith

در پژوهش خود معتقد است برنامه‌های تربیت معلمان پیش از خدمت، باید بر روی موضوعاتی مانند انگیزه دانش‌آموزان برای آموختن، آگاهی درباره تنوع و گوناگونی‌ها، تفاوت در سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان، تفاوت در ارزش‌های فرهنگی دانش‌آموزان و طبقه اجتماعی آن حساس باشند. یافته‌های پژوهش هیلارد^۱ (۱۹۹۱) حاکی از آن است که بسیاری از رؤس مطالبی که طراحی شده، معلمان را برای مواجهه دانش‌آموزان به طور عملی آماده می‌کند و آگاهی‌های فردی آن‌ها را نیز افزایش می‌دهد، اما نمی‌تواند تعهد لازم را در معلمان در جهت اجرای این نوع برنامه‌ها ایجاد کند. در واقع، از این تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که این گونه آموزش‌ها بر روی دانش معلمان اثرگذار بوده ولی نگرش معلمان را به طور شایسته نتوانسته تغییر دهد (ماوارینا و باتایووا^۲، ۲۰۱۹). جنکس^۳، لی و کامپول^۳ (۲۰۱۸) در پژوهش خود نتیجه می‌گیرد معلمان آینده هنوز برای تدریس در مدارس آرمان‌گرایانه سفیدپوست، یک‌زبانه و کودکان طبقه متوسط آماده می‌شوند؛ همچنین، بسیاری از این معلمان با مشکل نژادپرستی مواجهند.

در سال‌های اخیر، مفهوم چندفرهنگی در جامعه ایرانی به دلیل تنوع فرهنگی موجود در کشور به یک موضوع مهم تبدیل شده است. اخیراً نیز در نتیجه جنگ در مرزهای کشور مهاجرانی به ایران مهاجرت کرده‌اند. بنابراین، تصورات چندفرهنگی توسط معلمان که جامعه را شکل می‌دهند، بسیار مهم است. از این رو، ضرورت شکل‌گیری بافت موزاییکی در جامعه ضروری به نظر می‌رسد و معلمانی که متولیان سیستم‌های آموزشی هستند باید بتوانند مفهوم چندفرهنگی را در سیستم آموزشی ادغام کنند. با عنایت به نکات ذکر شده پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

۱. ادراک معلمان رشته علوم انسانی از تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش در دوره متوسطه دوم

چگونه است؟

۲. فرصت‌ها، چالش‌ها و راهکارهای مقابله با چالش‌های چندفرهنگی در فرایند آموزش در دوره

متوسطه دوم کدام‌اند؟

-
1. Hilliard
 2. Mavrina & Batayeva
 3. Jenks, Lee & Kanpol

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و با توجه به اینکه پژوهش حاضر بیشتر بر توصیف تجارب صاحب‌نظران از چندفرهنگی معلمان در فرایند آموزش تکیه دارد، از روش کیفی و با رویکرد پدیدارشناختی استفاده شده است. پدیدارشناسی یکی از روش‌های پژوهش کیفی است که به بررسی، تحلیل و تفحص تجربه‌ها، احساسات، عقاید و دیدگاه‌های مشارکت‌کنندگان می‌پردازد (کرسول^۱، ۲۰۱۲). به منظور تحقق اهداف پژوهش، نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند صورت گرفت. در هر مطالعه پدیدارشناختی باید افرادی مورد مشاهده قرار گیرند که پدیده مورد نظر را تجربه کرده باشند. این نکته در شهر قزوین بسیار حائز اهمیت است، زیرا این شهر با مساحت بیش از پانزده هزار کیلومتر مربع و جمعیت بالغ بر یک میلیون و صد و چهل هزار نفر به لحاظ اجتماع، ترکیب قومی گوناگونی دارد که شامل اقوام فارس، ترک و تات است. این شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی و قرارگیری در مسیر چند استان و این که یکی از قطب‌های صنعتی کشور است و بالا بودن مهاجرت از استان‌های دیگر به نوعی شاهد تنوع فرهنگی بسیاری است. بنابراین، افرادی انتخاب شدند که نسبت به پدیده مورد مطالعه دارای تجربه بودند. بدین منظور مصاحبه نیمه‌ساختاریافته‌ای با ۱۶ معلم دوره متوسطه دوم رشته علوم انسانی از قزوین صورت گرفت. طی مصاحبه، معلمان به بیان تجارب خود از تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش در کلاس را بیان داشتند. مصاحبه‌ها به صورت عمیق انجام شد. به مصاحبه‌شوندگان درباره محرمانه بودن اطلاعات‌شان اطمینان داده شد. مصاحبه‌ها تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت، یعنی تا زمانی که با افزایش تعداد مصاحبه‌ها نظر جدیدی از افراد، یافت نشد و نظرات سایر مصاحبه‌شوندگان مانند نظرات قبلی تکرار می‌شد. برای بررسی اعتبار داده‌ها نیز ابتدا مقوله‌های شناسایی شده در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت تا برداشت و تحلیل پژوهش‌گر را بررسی کنند. سپس، تحلیل داده‌ها و نتایج در اختیار دو تن از متخصصان قرار گرفت تا نظر تخصصی خود را در خصوص تحلیل داده‌ها و نتایج بیان کنند و برای کسب اطمینان از کدگذاری‌ها، مقوله‌های تشکیل‌دهنده و نام‌گذاری‌ها توسط پژوهشگر اول به وسیله پژوهش‌گر

1. Creswell

دوم مورد بازبینی مجدد قرار گرفت. کد پایایی بین دو کدگذار ۰/۹۰ به دست آمد و به منظور افزایش قابلیت تأیید یافته‌ها از مصاحبه‌ها یادداشت‌برداری شد.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول پژوهش: ادراک معلمان رشته علوم انسانی از تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش در دوره متوسطه دوم چگونه است؟ برای پاسخ به این سؤال پس از پیاده کردن مجموع ۱۶ مصاحبه با معلمان و خواندن چندین باره آن‌ها در میان معلمان متوسطه، هفت مضمون فرعی شامل روش تدریس، نحوه برخورد با دانش‌آموزان، یادگیری، نوع درس، مدیریت کلاس، تنوع قومیتی، مهاجرت‌پذیری و شهرنشینی در این بخش شناسایی و استخراج شد و در نهایت، در دو مضمون اصلی شامل تأثیرات چندفرهنگی بر فرایند آموزش و ادراک معلمان از تنوع فرهنگی، دسته‌بندی شد. مقوله‌بندی مضامین اصلی و فرعی در جدول ۱ ارائه شده و در ادامه، نیز هر یک از مضامین اصلی مورد بحث قرار گرفته است.

جدول ۱. مضامین اصلی و فرعی استخراج شده از ادراک معلمان رشته علوم انسانی از تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	مصادیق
تأثیرات چندفرهنگی بر فرایند آموزش	روش تدریس	مصاحبه‌های: ۱۳، ۱۵، ۱۰، ۹، ۴، ۱، ۱۶
	نحوه برخورد با دانش‌آموزان	۱۰، ۱۱، ۱، ۱۵، ۵، ۱۲، ۶، ۳
	یادگیری	۸، ۹، ۱۵
	نوع درس	۱، ۲، ۶، ۷، ۸، ۱۴، ۱۵
ادراک معلمان از تنوع فرهنگی	مدیریت کلاس	۱۴، ۵، ۲، ۳، ۱، ۱۲
	تنوع قومیتی	۱، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵
	مهاجرت‌پذیری و شهرنشینی	۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۴، ۳، ۲، ۱۴

تأثیر چندفرهنگی بر روش تدریس: نقش معلمان به عنوان یکی از ارکان اساسی نظام آموزشی هر کشور بر کسی پوشیده نیست. معلمان همیشه سعی می‌کنند تا نهایت تلاش خود را برای رسیدن به یادگیری عمقی به کار گیرند. معلمان می‌خواهند با توجه به مؤلفه‌های چندفرهنگی دانش‌آموزان

را با تفاوت‌هایشان نگاه کنند و براساس آن روش تدریس مناسب را انتخاب کنند، تا یادگیری عمیق صورت گیرد. از سوی دیگر، زمانی که معلمان در محاوره کلاسی از شیوه بیان و سبک گفتار دانش‌آموزان در خانه و فرهنگ عامه استفاده می‌کنند میزان یادگیری دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«دانش‌آموزان باید فعالانه درگیر یادگیری شوند (مصاحبه ۱۵). به جای روش سخنرانی از تحقیق به روش کتابخانه‌ای و ارائه آن در کلاس استفاده می‌شود (مصاحبه ۱۳). از روش‌های مناسب برای تدریس استفاده کند، تا یادگیری عمیق صورت گیرد (مصاحبه ۱۰). بحث و تفکر و تحقیق و مطالعه را بین دانش‌آموزان ایجاد کنم. روش‌ام تغییر می‌کند این دانش‌آموزان که فعال‌اند و با هم یاد می‌گیرند (مصاحبه ۹). معرفی کتاب و تحقیق در مورد آن یادگیری بهتر و عمیق‌تر می‌شود و درگیری و تشنگی کمتر می‌شود (مصاحبه ۹). آموزش مناسب (مصاحبه ۴). در زمینه تدریس ادبیات معلم نیازمند انعطاف‌پذیری در کنار توجه و تأکید بر زبان فارسی به عنوان زبان رسمی کشور می‌باشد (مصاحبه ۱). در مدارس به زبان‌های مختلفی از جمله ترکی، کردی، فارسی و تاتی صحبت می‌کنند. لهجه تأثیر زیادی بر فرایند آموزش ندارد (مصاحبه ۱). روش‌های مختلفی برای آگاهی‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه چندفرهنگی وجود دارد؛ از جمله استفاده از تحقیق گروهی برای آشنایی با فرهنگ پوشش در کلاس درس و بین دانش‌آموزان وجود دارد به جای استفاده از روش سخنرانی، تنوع در روش تدریس، احترام به عقاید در کنار توجه به وحدت در دین اسلام و برتر بودن انسان‌ها در تقوا نه در قومیت و موارد دیگر (مصاحبه ۱۵). از جمله در مرحله اول محیط یا بافت یا زمینه و بعد از آن ورودی‌ها و سپس فرایند آموزش و بروندها در نظر گرفته شود. به این معنا که اولاً محیط چندفرهنگی که در آن این فرایند آموزش رخ می‌دهد از چه ویژگی‌هایی برخوردار است؟ از لحاظ فضا، زمینه اجتماعی، اقتصادی و غیره، امکانات و تجهیزات و غیره در مرحله دوم ورودی‌ها یا دانش‌آموزان دارای چه فرهنگ‌هایی هستند؟ سوابق تحصیلی، زبان، آداب و رسوم، سنت‌ها، علائق، انگیزه‌ها، مهارت‌های زندگی و ... در مرحله بعد ویژگی‌های آموزش مختص چندفرهنگی، و چه محتوایی، چه برنامه آموزشی و درسی، چه نوع فعالیت‌های فوق برنامه‌ای، چه نوع ارزشیابی

مستمری، چه نوع ارزشیابی پایانی و .. در مرحله آخر خروجی‌ها یا دانش‌آموزانی که این آموزش‌ها را دیده‌اند، چگونه با جامعه ارتباط برقرار می‌کنند؟ جایگاه این دانش‌آموزان، نگرش آن‌ها، باورهایشان چه تغییری داشته و ... در کل اینکه یک بازخوردی از کل فرایندی که بر روی دانش‌آموزان انجام شده داشته باشیم. یک نگاه سیستماتیک به بحث چندفرهنگی باید تا اهمیت این موضوع در آموزش تبیین بشود. توجه به تنوع قومی، مذهبی و محیطی و ... به طور کلی مباحث چند فرهنگی (مصاحبه ۱۶)».

تأثیر چندفرهنگی بر نحوه برخورد با دانش‌آموزان: چندفرهنگی بودن بر نحوه تعامل با دانش‌آموزان تأثیرگذار است یک اشتباه کوچک می‌تواند بر این تعامل تأثیرگذار باشد و معلم را به عنوان متعصب در فرهنگ و اقلیت خاص قلمداد شود. معلمان می‌خواهند با توجه به مؤلفه‌های چندفرهنگی دانش‌آموزان را با تفاوت‌هایشان نگاه کنند و بر اساس آن نحوه ارتباط مناسب را انتخاب کنند. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«از طریق دوستی و تعامل معلم با دانش‌آموز کمتر این اختلاف‌های جزئی در نظر گرفته می‌شود (مصاحبه ۱۱). در مدارس به زبان‌های مختلفی از جمله ترکی، کردی، فارسی و تاتی صحبت می‌کنند. لهجه تأثیر زیادی بر فرایند آموزش ندارد (مصاحبه ۱). روش‌های مختلفی برای آگاهی‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه چندفرهنگی وجود دارد؛ از جمله استفاده از تحقیق گروهی برای آشنایی با فرهنگ پوشش در کلاس درس و بین دانش‌آموزان وجود دارد به‌جای استفاده از روش سخنرانی، تنوع در روش تدریس، احترام به عقاید در کنار توجه به وحدت در دین اسلام و برتر بودن انسان‌ها در تقوا نه در قومیت و موارد دیگر (مصاحبه ۱۵). آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم در روش برخورد ما با دانش‌آموزان اثرگذار است (مصاحبه ۱۰). معلمان دینی با برگزاری جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی و غیره از جمله جشنواره غذا و قومیت‌ها می‌توانند باعث نزدیکی و شناخت دانش‌آموزان از همدیگر (مصاحبه ۵). همچنین، دارای شناخت مناسبی از اقوام و زبان‌های رایج در کشور باشد روش‌های مختلفی برای آگاهی‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه چندفرهنگی وجود دارد

از جمله استفاده از تحقیق گروهی برای آشنایی با ریشه گویش و زبان‌هایی که در کلاس درس و بین دانش‌آموزان وجود دارد (مصاحبه ۱۲). همچنین، دانش‌آموزان در چنین محیطی با فرهنگ‌ها و زبان‌های دیگر آشنا شده، مهارت‌های زبانی خود را تقویت می‌کنند (مصاحبه ۵). چندفرهنگی بودن باعث می‌شود بچه‌ها با فرهنگ‌های مختلفی آشنا شوند (مصاحبه ۱۱). افراد که با فرهنگ مختلف به شهر دیگر مهاجرت می‌کنند با فرهنگ آن جامعه جدید خود را تعدیل‌دادن بسیار سخت است (مصاحبه ۱۰). مزایا چندفرهنگی می‌توان به آشنایی دانش‌آموزان با فرهنگ‌ها، زبان‌ها و قومیت‌های مختلف اشاره کرد (مصاحبه ۶). لایه‌های چندفرهنگی دارای مزیت نیز می‌باشد؛ از جمله آشنایی دانش‌آموزان با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف، توانایی در هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، احترام به همه فرهنگ‌ها (مصاحبه ۳)».

تأثیر چندفرهنگی بر یادگیری: با استفاده از مهارت و توانایی معلمان می‌توان از چندفرهنگی به عنوان فرصتی برای یادگیری عمیق استفاده کرد تا دانش‌آموزان بهتر مطالب را درک کنند. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«چندفرهنگی بودن فهم عمیق در یادگیری را موجب می‌شود (مصاحبه ۱۵). چندفرهنگی بودن عامل رشد و آگاهی برای کلاس درس است. دانش‌آموز اگر درباره زبان و گویش نمی‌دانست درباره آن آگاهی پیدا کرد (مصاحبه ۹). تفاوت‌ها باعث می‌شوند بیشتر تلاش کنند و با فرهنگ و عقاید دیگر آشنا شوند (مصاحبه ۸)».

تأثیر چندفرهنگی بر نوع درس: براساس نوع درس مورد آموزش چندفرهنگی بودن تأثیر کم تا زیاد می‌گذارد. در دروس علوم انسانی از جمله الهیات و ادبیات تأثیرش بسیار زیاد است و دروس ریاضی تأثیرش کمتر است. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«در کلاس، دانش‌آموزان از لحاظ عقاید مذهبی تفاوت داشتند وقتی این تفاوت‌ها درباره امامت و دیگر عقاید مذهبی باعث ایجاد تنش و تعصب در بین دانش‌آموزان کلاس درس می‌شود (مصاحبه ۱۵). در آموزش ریاضی به صورتی نیست که مفهوم یا واژه‌ای مخالف با آن فرهنگ باشد که

تفاوت‌های فرهنگی و چندفرهنگی بودن دیده شود. تنها تفاوت میبینم دانش‌آموزان روستایی به خاطر نداشتن آموزش درست ضعیف هستند. بیشتر زمان کلاس به درس اختصاص داده می‌شود و کمتر به مسائل حاشیه‌ای پرداخته می‌شود. چندفرهنگی بودن بر روی آموزش تأثیر نمی‌گذارد (مصاحبه ۱۴). در درس ریاضی به چندفرهنگی بودن توجه نمی‌شود (مصاحبه ۱۴). اینکه دانش‌آموز با صحبت درباره مسائلی خارج از اعتقادات مذهب دیگر دانش‌آموزان کلاس پرتنش داشتم (مصاحبه ۸). دانش‌آموزانی از لحاظ عقاید مذهبی با دانش‌آموزان دیگر تفاوت داشتند و به خاطر تعصبات دینی و آگاهی زیاد از عقاید مذهبی باعث بحث و گفت‌وگو در کلاس می‌شد (مصاحبه ۸). تفاوت‌های فرهنگی در مدیریت کلاس تأثیرگذار است. تنها تلاشم این است تا آرامش در کلاس برقرار کنم و آن را آموزش دهم. درس ریاضی به صورتی است که بیشتر وقت کلاس برای آموزش است و زمانی برای بحث وجود ندارد. تنش در کلاس وجود ندارد (مصاحبه ۷). در درس ریاضی وقتی برای بحث چندفرهنگی نیست. تفاوتی بین دانش‌آموزان وجود ندارد. کلاس بر اساس چارچوب کتاب تدریس می‌شود و روش‌های آموزشی براساس آنچه در راهنمای معلم قرار داده شده انجام می‌گیرد (مصاحبه ۷). در صورت عدم مدیریت مناسب کلاس باعث ایجاد مشکلات می‌شود. البته در دروسی مانند ریاضی یا فیزیک که تابع قوانین و مقررات ثابتی هستند، انعطاف زیادی برای آموزش بر اساس تفاوت‌های فرهنگی وجود ندارد (مصاحبه ۶). در دروسی مانند ریاضی و فیزیک که دارای قانون و قاعده ثابتی است و این قواعد در سراسر جهان و ایران پذیرفته شده و به یک شکل می‌باشد تفاوت فرهنگی در آموزش آن تأثیر خاصی ندارد (مصاحبه ۲). در کلاس‌های چندفرهنگی بیشترین مشکل دانش‌آموزان در ادای کلمات است، تفاوت‌های وجود دارد که در مدیریت و نحوه اداره کلاس درس کلیه این شرایط تأثیرگذار است (مصاحبه ۱). تفاوت‌ها در یادگیری زبان و ادبیات فارسی که زبان رسمی کشور است، بسیار تأثیرگذار می‌باشد. دارا بودن زبان و لهجه متفاوت در تلفظ و ادای کلمات تأثیر فراوانی می‌گذارد. تفاوت‌ها در تلفظ در برخی موانع باعث ایجاد تنش و تمسخر در بین دانش‌آموزان کلاس درس می‌گردد (مصاحبه ۱۲)».

تأثیر چندفرهنگی بر مدیریت کلاس: چندفرهنگی بودن بر نحوه کلاس‌داری و مدیریت کلاس

تأثیرگذار است و بستگی به مهارت معلمی دارد که این تنوع فرهنگی به عنوان فرصت مطلوب شود نه کلاسی که پرتنش باشد. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«تنها اثر آن در روش کلاس‌داری است که افراد با انرژی‌های زیاد، ازدواج زودهنگام و موارد دیگر بر انگیزه دانش‌آموزان اثر می‌گذارد (مصاحبه ۱۴). همچنین، در سطح مدارس از لحاظ وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات در خانواده، مباحث اعتقادی و غیره تفاوت‌های وجود دارد که در مدیریت و نحوه اداره کلاس درس کلیه این شرایط تأثیرگذار است (مصاحبه ۱۴). از جمله اتفاقاتی که می‌تواند بر اساس این تنوع به وجود آید، می‌توان به تشکیل گروه در مدرسه بر اساس قومیت، ایجاد تنش و غیره اشاره کرد و با مدیریت درست می‌تواند به شکوفایی دانش‌آموزان بینجامد (مصاحبه ۵). در زمینه‌های اعتقادی موارد حساسیت‌برانگیز مدیریت و کنترل شود. وجود تفاوت‌های زبانی و قومیتی در بین دانش‌آموزان باعث ایجاد تعصبات و تشکیل گروه‌هایی بر اساس قومیت در مدرسه می‌شود (مصاحبه ۳). چندفرهنگی بودن بر نظم کلاس اثرگذار بوده زیرا باعث ایجاد حس برتری و فرهنگ برتر بودن نسبت به بقیه فرهنگ‌ها در گروهی از دانش‌آموزان می‌شود (مصاحبه ۱). در کلاس‌های چندفرهنگی بیشترین مشکل دانش‌آموزان در ادای کلمات است، تفاوت‌های وجود دارد که در مدیریت و نحوه اداره کلاس درس کلیه این شرایط تأثیرگذار است (مصاحبه ۱). تفاوت‌ها در یادگیری زبان و ادبیات فارسی که زبان رسمی کشور است، بسیار تأثیرگذار می‌باشد. دارابودن زبان و لهجه متفاوت در تلفظ و ادای کلمات تأثیر فراوانی می‌گذارد. تفاوت‌ها در تلفظ در برخی موانع باعث ایجاد تنش و تمسخر در بین دانش‌آموزان کلاس درس می‌شود (مصاحبه ۱۲)».

ادراک معلمان از تنوع فرهنگی در قومیت: هر معلمی با توجه به تجربه زیسته خود از تنوع فرهنگی بینشی دارد که می‌توان گفت برخی از معلمان تفاوت‌ها را در قومیت و زبان می‌دانند. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«کلاس از اقوام ترک و کرد و شمالی و الموتی شهرهای دیگه تشکیل شده است. تفاوت فرهنگی و چندفرهنگی می‌تواند شامل اقتصاد، اداب و رسوم، عقاید و مذهب باشد (مصاحبه ۱۵).

چندفرهنگی معانی مختلفی دارد. در مدارس متوسطه دانش‌آموزان اقوام مختلفی هستند و به زبان‌های مختلفی مانند زبان ترکی، زبان کردی، شمالی، فارسی و تاتی هستند (مصاحبه ۱۳). در مدارس متوسطه شهر قزوین اقوام تات و کرد و ترک و ... در یک کلاس هستند. عقاید مذهبی دانش‌آموزان متفاوت است (مصاحبه ۱۱). در کلاس متوسطه اقوام ترک و تات و کرد وجود دارد که آن را چندفرهنگی می‌نامیم. مدارس متوسطه شهر قزوین دارای تنوع قومیتی و زبانی زیادی می‌باشد که دلیل آن هم تنوع قومیتی در استان از ابتدای تاریخ و همچنین، مهاجرپذیر بودن استان به دلیل شرایط صنعتی آن و نزدیکی به پایتخت است. همچنین، در سطح مدارس از لحاظ وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات در خانواده، مباحث اعتقادی (مصاحبه ۱). چندفرهنگی دارای جنبه‌های مختلفی است. شهر قزوین به دلیل دارا بودن تنوع قومیتی و همچنین، مهاجرپذیر بودن به دلیل دارا بودن صنایع و شرایط اشتغال مناسب و همچنین، نزدیک بودن به تهران، دارای تنوع فرهنگی و قومیتی زیاد و همچنین زبان‌ها، گویش‌ها و لهجه‌های متنوعی است (مصاحبه ۱۲).

ادراک معلمان از تنوع فرهنگی مهاجرت‌پذیری: معلمان تنوع فرهنگی را در مهاجرت‌ها می‌بینند که باعث ایجاد تنوع می‌شود. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«مهاجرت از روستا به شهر نیز عامل چندفرهنگی شدن است که هر کدام فرهنگ خاص خود را دارند (مصاحبه ۱۰). شهر قزوین بخاطر حضور اقوام مختلف مدارس آن چندفرهنگی است. معلم باید از دانش‌آموزان شناخت داشته باشد چون افراد با هم متفاوت هستند. فرهنگ مقوله‌های مختلفی زبان، سواد، اقتصاد و سیاست دارد (مصاحبه ۹). در مدارس صحبت کردن به زبان فارسی رایج است، ولی در کنار آن به زبان‌های دیگر نیز صحبت می‌کنند که می‌تواند نشانه‌ای از تفاوت‌های فرهنگی باشد (مصاحبه ۸). دانش‌آموزان با توجه به تفاوت‌های خانوادگی، آداب و رسوم و اعتقادات و موارد دیگر وارد جامع کلاسی می‌شوند (مصاحبه ۷). در سطح مدارس استان دانش‌آموزان از نظر زبانی، قومیتی، اقتصادی و اجتماعی و سطح تحصیلات در خانواده دارای تفاوت‌هایی هستند که این تفاوت‌ها باعث ایجاد تنوع فرهنگی یا به اصطلاح چندفرهنگی می‌شود (مصاحبه ۶). چندفرهنگی

موجود در جامعه به کلاس درس نیز انتقال پیدا می‌کند. شهرستان قزوین از ابتدا به دلیل ساکن بودن قومیت‌ها و زبان‌های مختلف دارای فرهنگ متنوعی است و در دوره جدید نیز به دلیل مهاجرپذیری بودن بر تنوع فرهنگی آن افزوده شده است (مصاحبه ۵). کشور ایران دارای تنوع قومی، زبانی و فرهنگی بسیاری است. شهر قزوین نیز از این قاعده مستثنا نبوده و از زمان‌های بسیار دور دارای تنوع فرهنگی و قومیتی بوده و در حال حاضر نیز به دلیل صنعتی‌بودن و نزدیکی به تهران مهاجرپذیر بوده که این خود باعث ایجاد جامعه و مدارس چندفرهنگی در سطح استان شده است (مصاحبه ۴). حضور دانش‌آموزان با تفاوت‌های قومیتی، زبانی، اقتصادی و اعتقادی باعث ایجاد کلاس‌های چندفرهنگی می‌شود. استان قزوین به دلیل دارا بودن تنوع قومیتی، زبانی و مهاجرپذیری بودن دارای تنوع فرهنگی است (مصاحبه ۳). در استان قزوین به دلیل بافت خاص جمعیتی که از ابتدا وجود داشته و همچنین، به دلیل صنعتی‌بودن و نزدیکی به تهران دارای تفاوت فرهنگی و جمعیتی متنوعی است (مصاحبه ۲). در مدارس متوسطه تنوع قومیتی و بچه‌های شهری و روستایی و مهاجرت از شهری به شهر دیگر به دلایل مختلف باعث چندفرهنگی شدن در کلاس درس می‌شوند (مصاحبه ۱۴)».

سؤال دوم پژوهش: فرصت‌ها، چالش‌ها و راهکارهای مقابله با چالش‌های چندفرهنگی در فرایند آموزش در دوره متوسطه دوم کدام‌اند؟ برای پاسخ به این سؤال پس از پیاده‌کردن مجموع ۱۶ مصاحبه با معلمان و خواندن چندین باره آن‌ها در میان معلمان متوسطه، شش مضمون فرعی شامل تقویت تنوع فرهنگی، دوری از تعصبات فرهنگی، توانمندسازی و آموزش معلمان، توجه به تجربیات و توان مدیریتی، مهارت در نحوه برخورد معلمان، توجه به مستندگویی و تحمل عقاید مخالف در این بخش شناسایی و استخراج شد و در نهایت، در سه مضمون اصلی شامل فرصت‌ها، چالش‌ها و مشکلات (رفع موانع) و راهکارها (رفع موانع و تقویت فرصت‌ها) دسته‌بندی شد. مقوله‌بندی مضامین اصلی و فرعی در جدول ۲ ارائه شده و در ادامه نیز هر یک از مضامین اصلی مورد بحث قرار گرفته است.

جدول ۲. مضامین اصلی و فرعی استخراج شده

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی	مصادیق
فرصت‌ها	تقویت تنوع فرهنگی	۱، ۶، ۹
چالش‌ها و مشکلات (رفع موانع)	دوری از تعصبات فرهنگی	۱، ۲، ۳، ۶، ۹، ۱۳، ۱۴
راهکار (رفع موانع و تقویت فرصت‌ها)	توانمندسازی و آموزش معلمان	۱، ۴، ۵، ۹، ۱۶، ۱۴، ۱۱، ۱۲
	توجه به تجربیات و توان مدیریتی	۱، ۲، ۱۲، ۱۳، ۳، ۱۰، ۱۴
	مهارت در نحوه برخورد معلمان	۱، ۲، ۱۲، ۳، ۹، ۴
	توجه به مستندگویی و تحمل عقاید مخالف	۸، ۱۵

تقویت تنوع فرهنگی: معلمان باید تنوع فرهنگی را به عنوان فرصتی برای آموزش بدانند و از آن حداکثر استفاده را برای یادگیری بدانند. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«در کلاسی زبانی غالب بود من آن را به عنوان یک حسن در نظر بگیرم و می‌توان در تدریس و رفتار استفاده کرد. تجربه دیگر فلان اثر تاریخی مال ماست، چرا به فلان شهر نوشتن برای حل این تعصبات با مطالعه فراوان شفاف کردم (مصاحبه ۹). نیازمند آگاهی و شناخت معلمان از فرهنگ‌ها، قومیت‌ها و زبان‌های مختلف می‌باشد (مصاحبه ۶). راه‌حل موجود در این زمینه تبیین و ایجاد شناخت در مورد فرهنگ‌ها، و قومیت‌های مختلف و همچنین، اشاره به دلایل این تنوعات با همکاری خود دانش‌آموزان می‌باشد (مصاحبه ۶). می‌توان معایب آن را با مدیریت صحیح و مناسب به مزیت تبدیل کرده و مزایای آن را گسترش داد. از جمله مزایای چندفرهنگی می‌توان به شناخت دانش‌آموزان از قومیت‌ها و فرهنگ‌های متفاوت و همچنین، زیست مسالمت‌آمیز و احترام به تفاوت‌ها اشاره کرد (مصاحبه ۱)».

دوری از تعصبات فرهنگی: مطالب آموزشی حساس و چندفرهنگی در دست معلمانی که نگرش منفی نسبت به گروه‌های مختلف قومی و فرهنگی دارند، بی‌فایده است. چنین معلمانی به‌ندرت می‌توانند مطالب آموزشی چندفرهنگی را به کار ببرند یا احتمالاً به شکل زیان‌باری به کار می‌برند.

در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«برتری اقوام خاصی در کلاس بر اساس آیه قرآن آن کسی که تقوایش بیشتر است، برتر است با این مشکلات اینگونه تنش از بین می‌رود (مصاحبه ۱۰). آگاهی‌بخشی و تشریح فرهنگ در کلاس درس، تشریح هنجارهای مورد انتظار جامعه، تبیین بین هنجار و ناهنجاری (مصاحبه ۳). معلم ریاضی می‌تواند در کنار تدریس ریاضی در صورت داشتن زمان به تشریح تفاوت‌های فردی، قومی، زبانی و غیره بپردازد (مصاحبه ۲). لایه‌های چندفرهنگی دارای مزیت نیز می‌باشد، از جمله آشنایی دانش‌آموزان با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف، توانایی در هم زیستی مسالمت‌آمیز، احترام به همه فرهنگ‌ها (مصاحبه ۳). همچنین، معلمان در چنین کلاس‌هایی باید به دور از تعصبات قومی و فرهنگی بوده و در کنار آموزش دانش‌آموزان در زمینه احترام به عقاید، فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف بر قسمت وحدت‌بخش و ملیت ایرانی تأکید کند (مصاحبه ۱۴). در کلاس، بعضی اقوام اقلیت و برخی اکثریت کلاس را تشکیل داده‌اند، برخی اقوام بیشترین تعصب را دارند و برخی منفعل هستند. در کلاس بیشتر درگیری‌ها بین این دو گروه است. در کلاس شعر شهریار نسبت به مولوی و حافظ و شعرای بزرگ کمتر قدرتمند است. دانش‌آموزان اقوام با تعصب می‌خواهند بگویند شهریار خیلی قوی‌تر از بقیه شعراست (مصاحبه ۱۳). چندفرهنگی بودن بستگی به مهارت معلم دارد که چگونه از آن استفاده کنیم. اینطور نباشد چون زبانش به من نزدیک‌تر است نسبت به دیگری بالاتر بدانم (مصاحبه ۹). به ایجاد گروه‌هایی در داخل مدرسه بر اساس قومیت و زبان، احساس برتری یک گروه به گروه دیگر که متعاقباً به ایجاد تنش و چند قطبی‌سازی در فضای مدرسه می‌شود می‌توان اشاره کرد (مصاحبه ۶). همچنین، معلمان در چنین کلاس‌هایی باید به دور از تعصبات قومی و فرهنگی باشند (مصاحبه ۱)».

توانمندسازی و آموزش معلمان: برای تحقق برنامه‌های آموزش چندفرهنگی کمک به معلمان و دیگر اعضای کادر مدرسه برای کسب اطلاعات در مورد گروه‌های مختلف و ارزش‌ها و نگرش‌های دموکراتیک ضروری است. برای پیاده‌کردن تأثیر مثبت آموزش چندفرهنگی بر فرایند آموزش ضروری است. باید توانایی تعاملات بین معلم و دانش‌آموز، نگرش‌ها نسبت به اقلیت‌های

فرهنگی، قومی و زبانی اصلاح شود. در همین زمینه، تأملی در روایت‌های معلمان مصاحبه‌شده می‌تواند در کشف ادراکات و تجارب زیسته آن‌ها یاری‌گر باشد:

«آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی و روشنگری در این راستا و حمایت‌های مادی و معنوی از این سنتز می‌تواند راهگشا باشد (مصاحبه ۱۶). شناخت فرهنگ‌ها، زبان‌ها و قومیت‌های مختلف و توانمندسازی افراد (مصاحبه ۴). معلمان را در زمینه مدیریت چنین کلاس‌هایی با استفاده از دوره‌های ضمن خدمت توانمند کند (مصاحبه ۱۴). با توجه به چندفرهنگی بودن شهر قزوین به دلیل صنعتی بودن آن باید دانشجو معلمان با این موقعیت آموزش داده شوند و برای معلمان نیز آموزش ضمن خدمت ارائه شود تا در مدارس وحدت کشور حفظ شود (مصاحبه ۱۱). در معلمان باید مهارت لازم برای مدیریت کلاس فراهم شود. می‌توان از تجارب چندفرهنگی برای یادگیری استفاده کرد. برای به کارگیری می‌توان فیلم‌ها و تجارب آموزشی معلمان و کتاب‌های مناسب را معرفی کرد تا از موقعیت برای آموزش و یادگیری بهتر استفاده کرد (مصاحبه ۹). مدیریت و هدایت صحیح (مصاحبه ۵). عدم تعصبات خاص قومیتی و غیره به (مصاحبه ۴). معلمانی که در این چنین کلاس‌هایی مشغول هستند با برگزاری دوره‌های آموزش و غیره توانمند شود (مصاحبه ۳). معلمان را در زمینه برخورد با چنین محیط‌هایی با استفاده از دوره‌های ضمن خدمت توانمند کند (مصاحبه ۱). همچنین، تدریس در چنین کلاس‌هایی نیازمند به توانمندسازی معلمان در زمینه برخورد و نحوه مدیریت این نوع از کلاس‌ها با استفاده از دوره‌های ضمن خدمت و سایر روش‌های شناخته شده است (مصاحبه ۱۲)».

توجه به تجربیات و توان مدیریتی: مدیریت کلاس‌های درس که در آن دانش‌آموزان از فرهنگ‌های مختلف وجود دارند، نیاز به معلمی که دارای دانش و سواد چندفرهنگی است. زیرا معلمانی که دانش چندفرهنگی و تجربه حضور در محیط‌های چندفرهنگی را ندارند، به سختی می‌توانند از عهده کنترل چنین کلاس‌های برآیند. بنابراین، معلمی که از دانش چندفرهنگی برخوردار است، بهتر می‌تواند کلاس‌های چندفرهنگی را مدیریت و کنترل کند.

«آنچه که می‌تواند تاثیرگذار باشد، حواشی خاصی می‌باشد که چندفرهنگی در جو کلاس ایجاد

می‌نماید که معلم می‌تواند با مدیریت خود و با استفاده از مکانیزم‌هایی که وجود دارد میزان تأثیرگذاری آن را کاهش دهد (مصاحبه ۲). در زمینه برخورد درباره عقاید مذهبی و جلوگیری از ایجاد تنش به دلیل تفاوت‌ها، عدم پرداختن به مسائل مذهبی حساسیت برانگیز و همچنین، مدیریت و کنترل مباحث پیش‌آمده در این زمینه است (مصاحبه ۱). همچنین، دارای شناخت مناسبی از اقوام و زبان‌های رایج در کشور باشد. روش‌های مختلفی از برای آگاهی‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه چندفرهنگی وجود دارد از جمله استفاده از تحقیق گروهی برای آشنایی با ریشه گویش و زبان‌هایی که در کلاس درس و بین دانش‌آموزان وجود دارد (مصاحبه ۱۲). اقوام دیگر سعی می‌کنند فرهنگ خود را غالب کنند. تجارب دیگر در کلاس دانش‌آموزان سعی می‌کردند که به قوم و فرهنگ خود متصل کنند. کلاس بسیار حساس و پرتنش بود. سعی کنید کمتر در مورد قومیت‌های مختلف حرفی بزنید و بیشتر به مضمون کتاب پردازم. تفاوت‌ها رو بزرگ نکنید، بلکه سعی کنید نادیده بگیرید. برای موقعیت چندفرهنگی می‌توان به صورت دیگر برخورد کنید. متن کتاب بخوانید و هر بار در جلسه‌ای از آداب و رسوم صحبت کنید و درباره حجاب در فرهنگ‌های مختلف صحبت کنید. بچه‌ها بیشتر آموزش می‌بینند. در مورد آن فرهنگ بیشتر بچه‌ها آشنا می‌شوند. با توجه به تجربه‌ای که کسب کردم نه تنها چندفرهنگی بودن محل آموزش نیست، بلکه بر روی آموزش تأثیر مثبت می‌گذارد (مصاحبه ۱۳). در برخی موارد گنجینه لغات دانش‌آموزان ضعیف است که راه‌حل پیشنهادی برای این مسئله مطالعه کتاب درسی قبل از شروع کلاس و خواندن کتاب‌های داستان و مجلات است (مصاحبه ۱). باید معلمان با تجربه که در این کلاس‌ها آموزش دادند و روش‌هایی که استفاده کردند به معلمان دیگر آموزش دهد. تجارب کشورهای دیگر را برای معلمان نشان دهند تا حداکثر استفاده از این موقعیت کنند و مدیریت مناسب (مصاحبه ۳). معلم با تسلط بر بحث و موضوع این مشکل را حل می‌کند (مصاحبه ۴). با استفاده از حواشی که بر اثر چندفرهنگی در کلاس درس ایجاد می‌شود، استفاده کرده و به طرح مباحث آموزشی و مدیریتی پردازد (مصاحبه ۱۰). همچنین، آموزش و پرورش نیز در درس ریاضی و فیزیک از معلمان با تجربه در چنین کلاس‌هایی استفاده کرد (مصاحبه ۱۴)».

مهارت در نحوه برخورد معلمان: یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که معلمان در کلاس‌های

چندفرهنگی به آن نیاز دارند، مهارت ارتباطی است. معلمان دارای دانش چندفرهنگی برخوردار یکسانی را با دانش‌آموزان از فرهنگ‌ها، قومیت‌ها و نژادهای مختلف دارند و هیچ وقت احساسات و اعتقادات مذهبی و ملی در نوع برخوردشان با دانش‌آموزان تأثیر ندارد.

«در زمینه تفاوت‌های اعتقادی می‌توان با کنترل مباحث چالش‌برانگیز و تأکید بر مباحث وحدت‌آفرین و موارد که همه بر روی آن توافق دارند، این چالش‌ها را برطرف کرد. با استفاده از تکالیف ارائه‌شده می‌توان به تبیین و تشریح این تفاوت‌ها اقدام کرد (مصاحبه ۵). دانش‌آموزان از لحاظ اعتقاد مذهبی متفاوت هستند. در این کلاس ما بیان کردیم و به حاشیه‌ها نباید پردازیم (مصاحبه ۱۰). روش‌های مختلفی برای آگاهی‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه چندفرهنگی وجود دارد از جمله استفاده از تحقیق گروهی برای آشنایی با فرهنگ پوشش در کلاس درس و بین دانش‌آموزان وجود دارد. به جای استفاده از روش سخنرانی، تنوع در روش تدریس، احترام به عقاید در کنار توجه به وحدت در دین اسلام و برتر بودن انسان‌ها در تقوا، نه در قومیت و موارد دیگر (مصاحبه ۱۵). آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم در روش برخورد ما با دانش‌آموزان اثرگذار است (مصاحبه ۱۰). معلمان دینی با برگزاری جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی و غیره از جمله جشنواره غذا و قومیت‌ها می‌توانند باعث نزدیکی و شناخت دانش‌آموزان از همدیگر شوند (مصاحبه ۵). نباید باعث شویم این فرهنگ‌ها و لهجه‌ها و زبان‌ها از بین بروند. احترام متقابل را در کلاس پرورش دهیم. فرهنگ‌ها را باید شناخت و نکات مثبت آن را باید توجه کرد. اختلافات بسیار کمی وجود دارد بر این اساس روی مشترکات باید تمرکز کنیم. هر گروه مذهبی فرهنگ‌های مثبت و عقایدی که موافق با عقاید ما است بر آن تأکید کنیم، مثلاً احترام به قرآن و بالاترین نقطه در اتاق این آموزش برای هر فرهنگی خوب است، ولی در مورد بحث امامت زیاد تأکید نکنیم تا اختلافات را بزرگ کنیم (مصاحبه ۱۱). چندفرهنگی بودن بستگی به مهارت معلم دارد که چگونه از آن استفاده کنیم (مصاحبه ۹). بحث انتخابات و بحث چپی و راستی همان فرهنگ سیاسی متفاوت مطرح می‌شود. با آگاهی‌دادن و آموزش اینکه با هر گرایشی وصل به رهبری می‌شود، سعی می‌کنم تنش کلاس از بین ببرم. بچه‌ها در سن حساسی هستند و اطلاعات کافی ندارند. بحث‌های زیادی در کلاس مانند

مذهب، جناح و زبان پیش آمده است. درباره زبان ترکی و ریشه آن مطرح می‌کنیم تا موضع‌گیری کمتر باشد. در مورد زبان تاتی و اصالت آن و کنار این‌ها از زبان‌های دیگر صحبت می‌کنیم. عدم آگاهی این مشکلات را به وجود می‌آورد. در مورد قومیت‌ها نوشته یا کتاب مطالعه کنید یا تحقیقی در مورد فرهنگ خود ارائه کنید. در مقوله مذهب دانش‌آموزان متفاوت هستند با پرسش از دانش‌آموزان در بحث عقاید مذهبی مشترکات را بیان کنید. سعی می‌کنم این موارد در کنار هم قرار بگیرند. دانش‌آموزان با تمام تفاوت‌های فرهنگی احترام قائل شوید، از لحاظ اقتصادی و تحصیلات خانواده را از جنبه مثبت در کلاس درس به کار گیریم. باید در تمامی دانش‌آموزان انگیزه ایجاد کنیم تا به کسی توهین نشود، باید احترام متقابل به تمام فرهنگ‌های موجود در کلاس ایجاد شود (مصاحبه ۹). تأکید بر مبانی وحدت‌آفرین و زبان رسمی در کنار تفاوت‌های موجود می‌تواند تأثیرگذار باشد (مصاحبه ۶). احترام به تفاوت‌ها و آماده‌کردن آن‌ها برای آینده شوند. (مصاحبه ۵). در کنار توجه به تفاوت‌ها به وجوه وحدت و ملیت و اشتراکات فرهنگی و ملی تأکید کنند (مصاحبه ۴). تشریح و توضیح درباره تفاوت‌ها ریشه‌های این تفاوت و احترام به تفاوت‌ها در کنار توجه و تأکید بر جنبه‌های وحدت بخش و ملیت ایرانی (مصاحبه ۳). مباحث وحدت‌آفرین و احترام به تفاوت‌ها در کنار وجوه اشتراک بپردازد (مصاحبه ۲). تشریح تفاوت‌ها و توجه به مشترکات و ملیت ایرانی کنار آموزش دانش‌آموزان در زمینه احترام به عقاید، فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف بر قسمت وحدت‌بخش و ملیت ایرانی تأکید کند (مصاحبه ۱). توجه به تفاوت‌های فرهنگی، احترام به تفاوت‌ها و تنوعات در کنار توجه به وجه هویت‌بخش و وحدت‌آفرین زبان رسمی کشور (مصاحبه ۱۲)».

توجه به مستندگویی و تحمل عقاید مخالف: یکی از مهم‌ترین راهکارهای برای نهادینه‌کردن چندفرهنگی در مدارس تحمل عقاید مخالف است. با عنایت به اینکه در یک محیط چندفرهنگی افراد از مذاهب، قومیت‌ها و نژادهای مختلف حضور دارند بنابراین، وجود تضاد آرا و اندیشه در این محیط‌ها طبیعی است. بنابراین، نهادینه‌کردن احترام به عقاید دیگران و استدلال با مستندات در بحث‌ها می‌تواند راه‌گشا باشد.

«بچه‌ها حرف‌های مخالف با عقاید خود را بشنود و حرف‌های مخالف با عقایدشان را تحمل کنند. یاد می‌دهیم با دلیل و مدارک نقد کنید نه با تعصب. چندفرهنگی را وارد آموزش کنیم تا کمتر

تنش ایجاد شود و یادگیری عمیق تر شود (مصاحبه ۱۵). افراد سعی می‌کردند نظرشان را بر بچه‌های دیگر غالب کنند و نشان‌دهند عقایدشان درست‌تر است. سعی کنید به‌جای بحث در مورد دینی که به صورت ارثی رسیده به‌جای حرف‌های بدون مدرک و تعصب سعی کنید با مدارک و اسناد و بدون تعصب دیدگاه خود را بیان کنید (مصاحبه ۱۵). توجه به تفاوت در عقاید مذهبی باید آگاهی و مطالعه دانش‌آموزان را زیاد کرد تا بتوانند از عقاید خود با اسناد و مدارک دینی پاسخ گویند نه با تعصب (مصاحبه ۸).

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه که کیفیت عملکرد افراد، تحت تأثیر ادراکات آن‌ها قرار دارد، در پژوهش حاضر به منظور درک عمیق تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی و ورود به نظام معنایی معلمان، سطح و عمق ادراک و تفسیر آن‌ها نسبت به پدیده چندفرهنگی در فرایند آموزش بررسی شد. با عنایت به اینکه هر انسانی دنیای منحصر به فردی از ادراکات و تصورات دارد که از آگاهی‌ها و تجربیات وی نشأت می‌گیرد، اما مجموعه‌ای از الگوهای ادراکی مشابه در میان افراد در جامعه حاکم است که می‌توان آن‌ها را کشف و فرمول‌بندی کرد. بنابراین، هدف این پژوهش، قضاوت درباره درستی یا نادرستی دیدگاه و ادراک معلمان نیست، بلکه تلاش بر این است تا همچون آیین شفاف، ضمن توصیف، تحلیل و انعکاس سطح و عمق ذهنیات و ادراکات معلمان، تبعات احتمالی ناشی از وجود این ذهنیات بر روند کار آن‌ها و به ویژه پیامدهای آن بر کیفیت یادگیری دانش‌آموزان بازنمایی شود.

به طور کلی، تحلیل عمیق دیدگاه‌های معلمان، موجب شناسایی و دسته‌بندی تأثیر چندفرهنگی بر فرایند آموزش در پنج طبقه تقسیم‌بندی شد. در مؤلفه اصلی تأثیرات چندفرهنگی بر فرایند آموزش و ادراک معلمان از تنوع فرهنگی شامل روش تدریس، نحوه برخورد با دانش‌آموزان، یادگیری، نوع درس، مدیریت کلاس، تنوع قومیتی، مهاجرت‌پذیری و شهرنشینی و در مؤلفه فرصت‌ها، راهکار (رفع موانع و تقویت فرصت‌ها) و چالش‌ها و مشکلات (رفع موانع) تقویت تنوع فرهنگی، دوری از

تعصبات فرهنگی، توانمندسازی و آموزش معلمان، توجه به تجربیات و توان مدیریتی، توجه به مستندگویی و تحمل عقاید مخالف، مهارت در نحوه برخورد معلمان به دست آمده است.

کنکاش در روایت‌های معلمان، به شناسایی ذهنیت آن‌ها در زمینه فعالیت تأثیر چندفرهنگی بر آموزش منتج شد؛ که شامل روش تدریس، نحوه برخورد با دانش‌آموزان، یادگیری، نوع درس، مدیریت کلاس، تنوع قومیتی، مهاجرت‌پذیری و شهرنشینی است. علی‌رغم علاقه معلمان به آموزش چندفرهنگی، شناخت و دانش آن‌ها از آموزش چندفرهنگی محدود است و چالش‌های زیادی را برای این آموزش مطرح می‌کنند، اگر معلمان مهارت لازم را داشته باشند حداکثر استفاده را در آموزش می‌کنند و این یافته‌ها بر تأثیر مثبت چندفرهنگی با معلمان با مهارت و شایسته بر آموزش حکایت دارد و نتایج نشان می‌دهد آموزش چندفرهنگی از مهم‌ترین عناصر در جهت حفظ ثبات فکری و اعتماد به نفس در عصر جهانی شدن بوده و هر زمان که زمینه‌های آموزش فرهنگی مناسب نبوده است، ارتباط مؤثر و کارآمدی بین افراد به وجود نیامده و این امر موجب اختلال در آموزش و یادگیری شده است. اگر معلمان مهارت لازم را نداشته باشند، توانایی لازم را در نحوه کلاس‌داری، ارتباط برقرار کردن با دانش‌آموزان را ندارند و فرایند آموزش تحت تأثیر چندفرهنگی بودن قرار می‌گیرد و آموزش به اهداف مورد نظر نمی‌رسد. یافته‌های پژوهش در این بخش با یافته‌های پژوهش حمیدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۶)، علی‌پور و علی‌پور (۱۳۹۵)، و وفایی و سبحانی‌نژاد (۱۳۹۴) همسو و هم‌خوانی دارد. همچنین، راهکارهایی برای برخورد با موانع و چالش‌های چندفرهنگی در فرآیند آموزش مطرح می‌شود که بیشتر به افزایش توانمندی معلمان در استفاده مؤثر از چندفرهنگی بودن و نحوه ارتباط با دانش‌آموزان است و نتایج کلی ناشی از ارتباط بسیار پایین تدارک معلمان از این نوع آموزش را بیان کرده و نیاز به آماده‌سازی مؤثر در آموزش و پرورش چندفرهنگی برای معلمان را که به دانش‌آموزان با فرهنگ‌های متنوع آموزش می‌دهند، نشان می‌دهد، که یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش اسمیت (۲۰۱۹)، جنکس و همکاران (۲۰۱۸) و عسگریان (۱۳۸۵) همسویی دارد.

ابعاد و مؤلفه‌های چندفرهنگی نکته‌ای بود که تقریباً تمام مشارکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند و بیشتر آنان تفاوت‌ها را در قومیت توجه می‌کردند، معلمان آینده هنوز برای تدریس در مدارس آرمان‌گرایانه سفیدپوست، یک‌زبانه و کودکان طبقه متوسط آماده می‌شوند؛ همچنین، بسیاری از این

معلمان با مشکل قومیت‌گرایی مواجهند. نتایج این پژوهش نشان داد ارتباط بسیار پایین تدارک معلمان از این نوع آموزش را بیان کرده و نیاز به آماده‌سازی مؤثر در آموزش و پرورش چندفرهنگی برای معلمان را که به دانش‌آموزان با فرهنگ‌های متنوع آموزش می‌دهند، نشان می‌دهد و باید رویکردهای آموزش چندفرهنگی در تربیت معلمان پیش از خدمت بر روی موضوعاتی مانند انگیزه دانش‌آموزان برای آموختن، آگاهی درباره تنوع و گوناگونی‌ها، تفاوت در سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان، تفاوت در ارزش‌های فرهنگی دانش‌آموزان و طبقه اجتماعی آن حساس باشند. معلمان آینده هنوز برای تدریس در مدارس یک‌زبانه و کودکان طبقه متوسط آماده می‌شوند؛ همچنین، بسیاری از این معلمان با مشکل قومیت‌گرایی مواجهند.

عدم بهره‌مندی از نظرات سیاست‌گذاران آموزش و پرورش، محدود بودن جامعه آماری پژوهش به سازمان‌های آموزشی مورد تأیید آموزش و پرورش و فراهم‌نکردن شرایط برای انجام مصاحبه‌های جمعی به صورت گروه‌های کانونی برای گردآوری داده‌های دقیق‌تر از جمله مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به دلیل وجود خرده‌فرهنگ‌های گوناگون در کشور جهت وحدت و شکوفایی ایران به عنوان یک جامعه چندفرهنگی به برنامه‌درسی و آموزشی، در ابعاد مختلف دینی، قومی، نژادی، زبانی و فرهنگی توجه لازم و شایسته‌ای شود. همچنین، در جذب و تربیت معلمان رویکرد چندفرهنگی مورد توجه قرار گیرد و در به‌کارگیری معلمان در مدارس، تنوع قومیتی و فرهنگی افراد مورد توجه قرار گرفته و معلمان در نحوه اداره کلاس و انتخاب روش‌های تدریس خود، نسبت به فرهنگ‌های متنوع دانش‌آموزان حساسیت لازم را داشته باشند و دوره‌های آموزش ضمن خدمت مرتبط با آموزش چندفرهنگی برای معلمان و کلیه کارکنان آموزش و پرورش برگزار شود.

منابع

- ابطحی، سیدحسین (۱۳۸۳). آموزش و بهسازی سرمایه‌های انسانی. تهران: انتشارات دیوبند.
- حمیدی‌زاده، کتایون، فتحی واجارگاه، کوروش، عارفی، محبوبه، و گلنار، مهران (۱۳۹۶). آموزش چندفرهنگی: تحلیل نظام‌مند ادراک معلمان. *تدریس پژوهی*، ۵(۲)، ۱۶-۱.
- صادقی، علیرضا (۱۳۹۰). طراحی الگوی برنامه درسی چندفرهنگی تربیت معلم ابتدایی جمهوری اسلامی ایران. رساله دکتری، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- علی‌پور، نسرین، و علی‌پور، لیلا (۱۳۹۵). آموزش چندفرهنگی و قومیت در برنامه درسی. *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۴(۱۱)، ۱۸۲-۱۶۷.
- فردانش، هاشم (۱۳۹۸). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. تهران: انتشارات سمت.
- مصطفی، عسگریان (۱۳۸۵). جایگاه فرهنگ‌های قومی در تربیت شهروندی. *نوآوری‌های آموزشی*، ۵(۱۷)، ۱۶۲-۱۳۳.
- مصطفی‌زاده، اسماعیل، کشتی‌آرای، نرگس، و قلی‌زاده، آذر (۱۳۹۸). ضرورت‌های آموزش چندفرهنگی و واکاوی عناصر و مؤلفه‌های تعلیم و تربیت چندفرهنگی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۶(۳۳)، ۳۷-۲۰.
- وفایی، رضا، و سبحانی‌نژاد، مهدی (۱۳۹۴). مؤلفه‌های چندفرهنگی و تحلیل آن در محتوای کتب درسی. *نظریه و عمل برنامه درسی*، ۳(۵)، ۱۲۸-۱۱۱.
- Aragona-Young, E., & Sawyer, B. E. (2018). Elementary teachers' beliefs about multicultural education practices. *Teachers and teaching*, 24(5), 465-486.
- Athiemoolam, L., & Vermaak, A. (2021). Teaching approaches adopted by teachers in multicultural classrooms in secondary schools in Port Elizabeth, South Africa. *Multicultural Education*, 15(2), 168-183.
- Avci, E. K., & Faiz, M. (2018). The Metaphors of Secondary School Teachers towards the Concept of "Multiculturalism". *Education and Training Studies*, 6(5), 179-188.
- Banks, J. A. (Ed.). (2009). *The Routledge international companion to multicultural education*. New York: Routledge.
- Bradford, B. (2006). *Who are the 'mixed' ethnic group?* London: Office for National Statistics.

- Budirahayu, T., & Saud, M. (2021). Proposing an integrated multiculturalism learning system: A study from Indonesian schools. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 30(2), 141-152.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative* (Vol.7). Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
- Donders, Y. (2010). Do cultural diversity and human rights make a good match?. *International Social Science Journal*, 61(199), 15-35.
- Elias, A., Mansouri, F., & Sweid, R. (2021). Public attitudes towards multiculturalism and interculturalism in Australia. *International Migration and Integration*, 22(3), 1063-1084.
- Jenks, C., Lee, J. O., & Kanpol, B. (2018). Approaches to multicultural education in preservice teacher education: Philosophical frameworks and models for teaching. *The Urban Review*, 33(2), 87-105.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2020). Multiculturalism and education policy. In *Ethnicity, class and gender in Australia* (pp.82-97), Routledge.
- Mas'ud, A. R. (2021). Building a Culture of Peace and Multiculturalism in the World of Education. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 5321-5328.
- Mavrina, I. A., & Batayeva, F. A. (2019). Multiculturalism as a property of the educational environment of the college Research result. *Pedagogic and Psychology of Education*, 5(3), 49-58
- Meetoo, V. (2020). Negotiating the diversity of 'everyday' multiculturalism: Teachers' enactments in an inner city secondary school. *Race Ethnicity and Education*, 23(2), 261-279.
- Roberts, J. H., Sanders, T., Mann, K., & Wass, V. (2010). Institutional marginalisation and student resistance: Barriers to learning about culture, race and ethnicity. *Advances in Health Sciences Education*, 15(4), 559-571.
- Sharma, S. (2005). Multicultural education: Teachers perceptions and preparation. *College Teaching & Learning (TLC)*, 2(5), 53-64.
- Smith, E. B. (2019). Approaches to multicultural education in preservice teacher education: Philosophical frameworks and models for teaching. *Multicultural Education*, 16(3), 45-50.
- Syarif, A. (2021). Islamic Religious Education And Multiculturalism. *Ilomata International Journal of Social Science*, 2(1), 73-80.
- Teo, T. A. (2021). Multiculturalism beyond citizenship: The inclusion of non-citizens. *Ethnicities*, 21(1), 165-191.
- Yuen, C. Y. (2010). Dimensions of diversity: Challenges to secondary school teachers with implications for intercultural teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 732-741.